

جملہ ابزار معلم

مؤلف: مسکن خسرو آبادی

تابستان ۹۷

سرشناسه	:	خسروآبادی، محسن، ۱۳۷۲-
عنوان و نام پدیدآور	:	جعبه ابزار معلم / مولف محسن خسروآبادی.
مشخصات نشر	:	سیزوار: انتشارات خمسه النجباء (ع)، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۶ ص.: مصور (رنگی)، جدول.
شابک	:	978-622-6099-09-7
وضعیت فهرست نویسی	:	نییا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۱۶.
موضوع	:	تدریس -- روش شناسی
موضوع	:	Teaching -- Methodology
موضوع	:	معلمان -- اثر بخشی
موضوع	:	Teacher effectiveness
موضوع	:	تدریس اثربخش
موضوع	:	Effective teaching
موضوع	:	شاگردان -- ایران -- ارزشیابی
موضوع	:	Students -- Rating of -- Iran
رده بندی کنگره	:	۱۳۵ ج ۷ / ۲۵۳ / LB۱۰۲۵
رده بندی دیویی	:	۳۷ / ۱۰۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۳۲ ۴۸۳

جعبه ابزار معلم

مؤلف: محسن خسروآبادی

موضوع: مهارت های قبل از تدریس، ضمن تدریس و بعد از تدریس

موضوع: طراحی، اجرا و ارزشیابی آموزشی

تاریخ انتشار: تابستان ۹۷

نوبت چاپ: اول

صفحه آرای، لیتوگرافی و چاپ: مجتمع چاپ رسانه ۴۲۲۸۷۹۱

ناشر: انتشارات خمسه النجباء علیهم السلام

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۹-۰۹-۷

ISBN 978-622-6099-09-7

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳

فصل اول: تدریس و یادگیری

تعریف تدریس.....	۱۶
انواع تدریس و تعاریف آنها.....	۱۶
اعمال معلم در آینده تدریس.....	۱۶
یادگیری.....	۱۷
تفاوت بین تدریس و یادگیری.....	۱۷
ماهیت فرایند تدریس.....	۱۹

فصل دوم: شروع مهارت های فن از تدریس با استفاده از طراحی آموزشی

مراحل طراحی آموزشی:.....	۲۱
مرحله اول طراحی آموزشی: تحلیل و تدوین اهداف آموزشی.....	۲۲
مراحل نگارش هدف های آموزشی.....	۲۲
الف) تعیین هدف یا هدف های کلی آموزش.....	۲۲
ب) تبدیل اهداف کلی به اهداف جزئی.....	۲۳
ج) تبدیل هدف های جزئی بر هدف های رفتاری.....	۲۳
ویژگی اهداف رفتاری.....	۲۴
اصول تعیین و تنظیم اهداف آموزشی از نظر جان دیویی.....	۲۵
منابع تعیین هدف های آموزشی.....	۲۵
اهداف آموزش و پرورش.....	۲۶
روش تهیه اهداف رفتاری.....	۲۷
ویژگی اهداف دقیق و رفتاری از دیدگاه میگر.....	۲۷
نوشتن اهداف رفتاری آموزشی بر مبنای حیطه های سه گانه بلوم.....	۲۹
حیطه شناختی و سطوح آن.....	۲۹
حیطه عاطفی و سطوح آن.....	۳۴
حیطه روانی - حرکتی و سطوح آن.....	۳۷
مرحله دوم طراحی آموزشی: تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی.....	۴۰

- مرحله سوم طراحی آموزشی: تحلیل و تدوین محتوا، روش و وسایل آموزش ۴۳
- مرحله چهارم طراحی آموزشی: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی ۴۵

فصل سوم: رویکردهای آموزشی

- ۱) رویکرد انتقالی ۴۷
- ۲) رویکرد اکتشافی ۴۸
- ۳) رویکرد فرایندی ۴۹
- ۴) رویکرد تعاملی ۵۰

فصل چهارم: الگوهای تدریس

- تفاوت الگوی تدریس با روش تدریس ۵۲
- خانواده های الگوهای تدریس ۵۴
- خانواده الگوهای پرورش اطلاعات ۵۴
- خانواده الگوهای اجتماعی ۵۶
- خانواده الگوهای شخصی (فردی) ۵۷
- خانواده الگوهای نظام های رفتار ۵۸
- انواع الگوهای تدریس ۵۹
- الگوی تفکر استقرایی ۵۹
- الگوی دریافت مفهوم ۶۳
- الگوی آموزشی کاوشگری ۶۵
- الگوی یاد یارها (یاد سپاری) یا الگوی حافظه ۶۷
- الگوی رشد شناختی ۶۹
- الگوی پیش سازمان دهنده ۷۱
- الگوی تدریس مقایسه ای (بدیعه پردازی) ۷۲
- الگوی کاوش گروهی ۷۴
- الگوی آموزش به شیوهی محاکم قضایی ۷۵
- الگوی روش آزمایش (آزمایشگاهی) ۷۷
- الگوی ایفای نقش ۷۸
- الگوی تدریس غیرمستقیم ۸۰
- الگوی یادگیری در حد تسلط ۸۲
- الگوی آموزش برنامه ای ۸۴

۱۲۶	.....	بحث گروهی
۱۲۶	.....	روش و فن پرسش و پاسخ
۱۲۷	.....	فرصت سوال
۱۲۷	.....	پرسش های پی گیر
۱۲۸	.....	مهارت پرسش
۱۲۹	.....	واحد کار (پروژه)
۱۳۰	.....	گروه های کوچک
۱۳۰	.....	یاد گیری فردی
۱۳۱	.....	روش آزمایشی
۱۳۲	.....	روش نمایشی
۱۳۴	.....	گردش علمی یا فعالیت تجربی خارج از کلاس (کار میدانی)
۱۳۵	.....	فن تمرین
۱۳۷	.....	مقایسه روش تدریس سنتی و روش های جدید

فصل پنجم: الگوهای طراحی آموزشی و انواع آن

۱۴۰	.....	الگوی طرح درس سالانه
۱۴۵	.....	الگوی طرح درس روزانه

فصل هفتم: مهارت های تدریس

۱۵۶	.....	مهارت اجرای آزمون رفتار ورودی
۱۵۶	.....	مهارت برقراری ارتباط
۱۵۸	.....	مهارت تمرکز بخشی
۱۶۰	.....	مهارت آماده سازی
۱۶۱	.....	مهارت ارائه درس جدید
۱۶۲	.....	مهارت جمع بندی
۱۶۳	.....	مهارت کلاس داری
۱۶۳	.....	مهارت برقراری انضباط
۱۶۴	.....	مهارت استفاده از لوازم کمک آموزشی
۱۶۵	.....	مهارت تدریس در سطح علمی اشخاص
۱۶۵	.....	مهارت پرسش و پاسخ
۱۶۵	.....	مهارت تشویق

۱۶۶	مهارت استفاده از وایت برد
۱۶۶	مهارت آماده سازی محیط آموزشی
۱۶۷	مهارت شروع کردن و پایان دادن به کلاس
۱۶۷	مهارت نظرسنجی

فصل هشتم: مهارت‌های پس از تدریس

۱۶۹	۱- فعالیت‌های تکمیلی
۱۷۰	۲- ارزشیابی
۱۷۰	اهداف ارزشیابی
۱۷۱	۲-۱ ارزشیابی آموزشی
۱۷۲	۲-۲ ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۱۷۲	۲-۲-۱ ارزشیابی بر حسب دان
۱۷۳	۲-۲-۲ ارزشیابی بر حسب نحوه اجرا
۱۷۳	۲-۲-۳ ارزشیابی بر حسب روش اجرای آن
۱۷۳	۲-۲-۴ تهیه طرح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

فصل نهم: روش‌های ارزشیابی

۱۷۶	وسایل کتبی اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی
۱۷۶	مراحل طراحی آزمون
۱۷۷	انواع آزمون
۱۷۷	ارزشیابی در حیطه‌های یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی-حرکتی)
۱۷۷	آزمون‌های پیشرفت تحصیلی
۱۷۸	روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی تکوینی
۱۷۸	روش‌ها و ابزارهای سنجش تکوینی در حوزه شناختی
۱۷۸	انواع آزمون‌های پیشرفت تحصیلی در حوزه شناختی (کتبی - مداد کاغذی)
۱۷۹	الف) آزمون‌های ذهنی (باز پاسخ)
۱۷۹	۱) آزمون‌های تشریحی
۱۷۹	۱-۱ آزمون گسترده پاسخ
۱۸۰	۱-۲ آزمون محدود پاسخ
۱۸۱	جدول مقایسه انواع سوالات باز پاسخ و بسته پاسخ
۱۸۲	محاسن آزمون‌های تشریحی

۱۸۲	..... معایب آزمون‌های تشریحی
۱۸۳	..... قواعد تهیه سوال‌های تشریحی
۱۸۴	..... قواعد تصحیح پاسخ سوال‌های تشریحی
۱۸۶	..... ۲) آزمون‌های کوتاه پاسخ
۱۸۶	..... محاسن آزمون‌های کوتاه پاسخ
۱۸۷	..... معایب آزمون‌های کوتاه پاسخ
۱۸۷	..... انواع آزمون‌های کوتاه پاسخ
۱۸۷	..... ۱-۲) کوتاه پاسخ از نوع پرسشی یا سوالی
۱۸۷	..... ۲-۲) کوتاه پاسخ از نوع کامل کردنی
۱۸۷	..... ۲-۳) کوتاه پاسخ از نوع تداعی (تشخیصی)
۱۸۸	..... قواعد تهیه سوال‌های کوتاه پاسخ
۱۸۹	..... قواعد تهیه سوال‌های مسائل عددی
۱۸۹	..... قواعد تصحیح سوالات کوتاه پاسخ
۱۹۰	..... (ب) آزمون‌های عینی (ب- به پاسخ)
۱۹۰	..... شرایط مساعد برای استفاده از سوالات بسته پاسخ
۱۹۱	..... ۱. آزمون‌های صحیح - غلط
۱۹۱	..... انواع سوال‌های صحیح - غلط
۱۹۲	..... محاسن آزمون‌های صحیح و غلط
۱۹۲	..... معایب آزمون‌های صحیح و غلط
۱۹۲	..... قواعد تهیه سوال‌های صحیح - غلط
۱۹۳	..... ۲- آزمون‌های جور کردنی
۱۹۳	..... انواع آزمون‌های جور کردنی
۱۹۴	..... محاسن آزمون‌های جور کردنی
۱۹۴	..... معایب آزمون‌های جور کردنی
۱۹۵	..... قواعد تهیه سوال‌های جور کردنی
۱۹۶	..... ۳- آزمون‌های چند گزینه‌ای
۱۹۶	..... قسمت‌های مختلف سوالات چند گزینه‌ای
۱۹۶	..... انواع سوالات در آزمون‌های چند گزینه‌ای
۱۹۶	..... محاسن آزمون‌های چند گزینه‌ای
۱۹۷	..... معایب آزمون‌های چند گزینه‌ای
۱۹۷	..... قواعد تهیه سئوالات چند گزینه‌ای

فصل دهم : تکالیف و فعالیت های یادگیری

- ۲۰۲..... معنای کلمه تکلیف و فعالیت
- ۲۰۲..... اهداف تکلیف
- ۲۰۲..... الف) اهداف دانشی
- ۲۰۲..... ب) اهداف مهارتی
- ۲۰۳..... ج) اهداف نگرشی
- ۲۰۳..... انواع تکلیف
- ۲۰۳..... الف) انواع تکالیف با توجه به شیوه اجرا نزد فراگیران
- ۲۰۴..... ب) انواع تکالیف، به لحاظ مدت زمان اجرا
- ۲۰۴..... ج) انواع تکالیف، از لحاظ نوع ارائه
- ۲۰۵..... د) انواع تکالیف از لحاظ نتایج حاصل از آن
- ۲۰۵..... ه) انواع تکالیف از نظر محتوا
- ۲۰۸..... کنترل، ارزیابی و بازخور تکالیف (برالیت ها)
- ۲۰۸..... راه های رسیدگی به تکالیف (فعالیت ها)
- ۲۰۹..... چگونگی ارزیابی و کنترل تکالیف
- ۲۱۰..... زمان مطلوب برای تکلیف شب
- ۲۱۰..... اثرات مثبت تکلیف شب
- ۲۱۱..... اثرات منفی تکلیف
- ۲۱۱..... در چه صورت تکالیف شب کارایی بیش تر در موفقیت تحصیلی دارد؟
- ۲۱۲..... منابع و مأخذ

پیشگفتار

شکی نیست که معلمی چیزی فراتر از یک شغل است مقوله ای از جنس هنر با همان پیش نیاز مهارت و نبوغ که در هر رشته هنری مورد نیاز است. در دنیای معلمی مخصوصا در این روزگار، معلم نمونه و شایسته کسی است که به این سوالات پاسخ درست دهد.

چرا آموزش می دهیم؟

به چه کسی آموزش می دهیم؟

چه مطالبی را آموزش می دهیم؟

چگونه آموزش دهیم؟

کجا آموزش می دهیم؟

با چه ابزار و روشهایی آموزش می دهیم؟

چگونه ارزشیابی کنیم؟

همچنین معلم در کلاس درس که همان دکتب عشق است به جای این که به عنوان یک رئیس باشد باید مانند یک رهبر عمل کند. یعنی به جای این که وادار کند باید هدایت کند، به جای تکیه دادن به قدرت باید به مشارکت تکیه کند، به جای این که بگوید (من) باید بگوید (ما)، به جای ایجاد ترس باید دلگرمی ایجاد کند، به جای این که فقط چگونگی را بداند باید چگونگی را نشان دهد، به جای این که خشم و انزجار ایجاد کند باید بتواند موجب رشد شوق و اشتیاق شود، به جای این که سرزنش کند باید اشتباهات را تذکر دهد و سرانجام به جای آن که کار را سخت جلوه کند آن را جالب نشان دهد.

این چنین معلمی شایسته، راه و رسم چگونه آموختن، چگونه تسخیر کردن و چگونه زیستن را می آموزد و به خود سازی و دانش افزایی خویش توجه دارد. پس این معلم باید خوب انتخاب گردد، خوب تربیت شود، خوب به کار گمارده شود، شرایط برای ایفای نقش معلمی وی فراهم گردد، مورد تکریم قرار گیرد، ارتقاء یابد و همه وقت خود را به کار تدریس و مطالعه و تحقیق اختصاص دهد و از نظر مادی و رفاهی نیز مشکلی نداشته باشد و با خاطری آسوده به این شغل مهم و ظریف بپردازد.

با توجه به موضوعات گفته شده این نکته را باید مورد توجه قرار داد که برای اجرا و عملیاتی شدن این موضوعات و موارد باید راه و روش آن را نیز یاد داشت. یعنی تنها دانستن این موارد کافی نیست بلکه اگر بخواهیم آنها را از حالت شعار گونه خارج کنیم باید به اجرای آنها دست بزنیم و این مهم تنها با مسلط شدن به اصول و فنون خاص امکان پذیر است.

در این مجموعه تلاش نموده ایم که به جمع آوری و توضیح دقیق تر و روان تر این اصول و فنون یا به عبارتی فوت و فن معلمی بپردازیم و این اصول و فنون چیزی جز یک طراحی خوب، اجرای خوب، ارزشیابی خوب و نظارت و مشارکت خوب نیست.

همچنین با توجه به این که هر کدام از این اصول و فنون در کتاب های پر حجم قرار داشت و معلمان و دانشجویان و مدیران وقت مطالعه و تجدید یادگیری آنها را نداشتن سعی شد ضمن بهره گیری از منابع جدید و خوب و تجارب مختلف همکاران و استادان بزرگ این کتاب را بنویسم و تهیه کنم.

در این کتاب مهارت های قبل از تدریس، ضمن تدریس، بعد از تدریس به صورت کامل، دقیق و خلاصه تهیه شده تا شما عزیزان در کمترین زمان از بیشترین اطلاعات در زمینه تدریس و یادگیری و این که چگونه آن را انجام دهید بهره مند شوید و بتوانید برای فرزندان کشور عزیزمان ایران زمین معلمی دلسوز و مهربان باشید.

امید دیگر آنکه خوانندگان محترم از ارسال نظرات ساینده و اصلاحی خود دریغ نفرمایید. بدانید که شما تنها یک موضوع را تدریس نمی کنید، شما قلب ها و اندیشه ها را می گشایید، شما به زندگی شکل می دهید.

با سپاس و احترام

محسن خسروآبادی